

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > חנוכה 007 אור וחושך משתמשים בערבוביא תשע

חנוכה 007 אור וחושך משתמשים בערבוביא תשע

אור חנוכה מתחיל כאשר תמה הארת החמה

ימי החנוכה כידוע הם ימים של אור. נרות הללו שאנו מדליקין, הם נרות להאיר את משך זמן ההדלקה. כמו שמבואר בגמרא (שבת כ"א ב'), משתשקע החמה מתחיל הזמן של ההדלקה, שהוא דייקא במקום החשך, לאחר השקיעה. הקב"ה תלה את שתי המאורות הגדולים, את החמה להאיר ביום, ואת הלבנה להאיר בלילה. ובזמן שהמאור הגדול שוקע, שאז מתחיל ההעדר וההעלם של האור, אז הוא זמן ההדלקה. בעומק גנוז כאן סוג חדש של הארה. ודאי שכפשוטם של דברים זמן ההדלקה הוא משתשקע החמה משום דשרגא בטיהרא מאי מהני, כמו שביארו הראשונים (עי' מאירי שבת כ"א ב', תוס' מנחות כ' ב' ד"ה נפסל, טור תרע"ב). אבל בעומק, אם זמן ההדלקה הוא משתשקע החמה, שהיא המאור הגדול לשמש ביום, ובזמן גמר שימושה אז חל הדין להדליק נר של חנוכה, הרי שגנוז כאן אור חדש. אין זו בחינה של הארה המאירה ביום, שהיא הארת החמה, אלא דייקא משתשקע החמה, מזמן ההעלם של החמה, שם מתגלה אור חדש. וצריך להבין מהו אותו אור.

חנוכה הוא אור גדול כנגד יין שהיא חשכה גדולה

והנה בחינת יין היא חשך, כמו שדורשים חז"ל (בר"ר ב' ד') את הפסוק (בראשית א' ב') "וחשך על פני תהום", "וחושך זה גלות יין שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל". וכן דרשו חז"ל (שמ"ר נ"א ז') את הפסוק (לך לך י"ד י"ב) "והנה אימה חשכה גדולה", "אימה זו בבל וכו' חשכה זו מדי וכו' גדולה זו יין וכו'". א"כ יין נקראת חשכה גדולה, ישנה חשכה וישנה חשכה גדולה. וזה לעומת זה עשה האלקים (קהלת ז' י"ד), ישנו אור וישנו אור גדול (עי' ישעי' ט' א'). וכנגד האור והאור הגדול ישנם חשך וחשכה גדולה שזו מלכות יין. ובנרות חנוכה נגלה לפי דברי חז"ל הכח של ההארה כנגד מלכות יין. כשם שמלכות יין היא חשכה גדולה, כך גם אור חנוכה הוא אור גדול. ואין זו בחינה של המאור הגדול, אלא ישנה כאן גדלות מיוחדת מעל המאור הגדול [בעומק ישנה בחינה שהמאור למעלה מן האור, ואכמ"ל].

לשון יוונית מותרת באהלי שם, חכמה יוונית אסורה

והנה מקור כוחה של יין הוא ביפת. דהנה על הפסוק (נח ט' כ"ז) "יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם", דורשת הגמרא במגילה (ט' ב'), "דבריו של יפת יהיו באהלי שם וכו' יפיותו של יפת יהא באהלי שם". דהיינו, לשונו של יפת שיון הוא מבניו (נח י' ב'), הותרה לבוא באהלי שם שאברהם הוא מצאצאיו (בראשית י"א י"כ"ו). אם כן מוכרח שנקודת החיבור של ישראל עם היין הוא מנקודת היפת. ובנקודת החיבור של יין עם ישראל שהוא הוישכון באהלי שם, שם ישנה כח המלחמה, משום דאילו לא היתה נקודת חיבור ביניהם, גם לא היתה נקודת מלחמה ביניהם. אלא דייקא במקום נקודת המלחמה, שם הוא מקום נקודת החיבור. א"כ מחד ישנו חלק הנקרא והוא ישכון באהלי שם, שזה בחינת ברירה של טוב מן הרע, ופירושו שלשונו של יפת מותרת לבוא באהלי שם, וזו נקודת החיבור. ומאידך, חכמת יין אסורה לבוא באהלי שם, כמו שאומרת הגמרא בבבא קמא (פ"ב ב'), וזו נקודת המלחמה. הרי שנקודת הנשיקה היא מכח יפת, חלקו הותר לבוא בתוך הכנסת ישראל, דהיינו

לשוננו של יפת, משא"כ חכמת יון נאסרה לבוא באהלי שם.

כח הכיסוי דקדושה התהפך לכיסוי להחשיך עיניהם של ישראל

והנה מקור כוחו של יפת לבוא באהלי שם בא ממה שכתוב בפסוק (נח ט' כ"ג) שיפת [ביחד עם שם] לקח את השמלה וכיסה את ערותו של אביו. הרי ששורש יון התחיל ממעשה יפת שהוא כח כיסוי והעלם, שהעלים את ערות נח. וברור לכל משכיל שאם חז"ל דרשו וחשך על פני תהום זו מלכות יון, שכל ענינו של חשך הוא העלם והסתר וכיסוי, ומאידך דרשו חז"ל ששורש יון הוא ביפת, שכוחו הוא ממה שכיסה את ערות אביו, הרי שהחשך של יון והכח של הכיסוי הם היינו הך, ואינם שני דברים. אלא כח הכיסוי, מה שיפת כיסה את ערות אביו, הוא כח של העלם, הוא כח של כיסוי, הוא כח שנקרא חשך. בעוד שהאור מגלה, החשך מעלים. שרש כוחו של יון שהוא חשך, שהוא מחשיך עיניהם של ישראל, שהוא מעלים ומסתיר, כח זה בא מהניצוץ דקדושה במעשה הטוב שעשה יפת שכיסה את ערות אביו. ומכח אותו כיסוי של ערות אביו קיבל יפת כח להסתיר ולהעלים. וכח זה שהיה אצלו בשורשו בקדושה, לאחר מכן כח זה הגיע לאופן של העלם וכיסוי וחשך, להחשיך עיניהם של ישראל. זהו כח שרש המלחמה, שהתחיל בכיסוי ערות אביו, ומשם הגיע ל"כתבו לכם על קרן השור אין לכם חלק באלקי ישראל", שאין לך כיסוי גדול מזה.

ק"ג שנה כמנין עגל היתה מלחמת חשמונאי ביון

והנה שור הוא אותיות שור שהוא מלשון אשורנו מלשון ראייה כידוע (עי' רש"י ויחי מ"ט כ"ב). א"כ כתבו לכם על קרן השור אין לכם חלק באלקי ישראל, פירושו שיון רצו להעלים את כח השור, את כח הראיה. והנה הגמרא בעבודה זרה (ט' א') מונה את הת"כ שנה שעמד הבית השני, שהם ל"ד שנה שמלכות פרס שלטה בישראל, ואחריהם שלטו יון ק"פ שנה, ואחריהם מלכות חשמונאי ק"ג שנה, ואח"כ בית הורדוס ק"ג שנה. והנה הכח של יון לטעון על ישראל כתבו לכם על קרן השור אין לכם חלק באלקי ישראל, היה מכח חטא העגל, הוא העגל שנעשה לשור, עגל גימ' ק"ג, אלה השנים שהיתה מלחמה וגברה מלכות בית חשמונאי.

ענין הערוה התחדש לאחר החטא הקדמון ושוב לאחר העגל

והנה יפת כיסה את ערות אביו. כל המושג שנקרא ערוה הרי הוא תולדה של חטא אדה"ר. קודם החטא כמו שמפורש בפסוק, ויהיו שניהם ערומים ולא יתבוששו. בחטא נולד מהלך חדש של צניעות, כיסוי הערוה. קודם החטא לא היה מושג של ערוה. אמנם ישנו כח של כיסוי שהוא קודם החטא, וישנו כח של כיסוי שהוא לאחר החטא. הכח של הכיסוי שלאחר החטא מפורש בקראי, "ויתפרו עלה תאנה" (בראשית ג' ז'), "ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם" (בראשית ג' כ"א). עור וערוה שורשם אחד. א"כ מעשהו של יפת נוגע בהבחנה שהיא לאחר החטא, בהבחנה של עור וערוה, במקום אור נעשה עור (עי' בר"ר כ' י"ב - בתורתו של ר' מאיר היה כתוב כתנות אור). תחילת המעשה דיפת הוא רק במקום שישנה הבחנה של ערוה. זהו כח הכיסוי שמתחדש ביפת שהוא בהבחנה שלאחר החטא, וכח זה לאחר מכן נתקן במעמד הר סיני, "אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כלכם" (תהלים פ"ב ו'), אבל אח"כ "אכן כאדם תמותון" (שם) - כח הערוה חזר בחטא העגל. א"כ ההתחדשות של כח יון וכח הערוה התחדש בכח חטא העגל. וממילא הכח של ההעלם שמכוחו יונק יפת-יון את כוחו, חזר ונתחדש. לכן כשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, היה בהם כח של שליטה ק"ג שנה בפני הבית, כמנין עגל, כי מהחטא הזה ינקה מלכות יון. כל הכח של מלכות בית חשמונאי שנלחמה במלכות יון הוא לבטל את הכח של חשך על פני תהום.

צניעות היא תולדה שלאחר החטא

והנה ישנם כמה מהלכים בכיצד מבטלים את החשך על פני תהום. המהלך הפשוט הוא מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך (חובות הלבבות שער יחוד המעשה פ"ה, רבינו בחיי עה"ת בראשית ד' ז'), זה מהלך אחד והוא אמת, ולפי פשוטם של דברים זהו המהלך של ימי חנוכה - להאיר את החשכה. אבל ביתר עומק, הנה ישנו כח של חשך שהוא קודם החטא, וישנו כח של חשך שהוא לאחר החטא. חשך הוא כח של העלם, כח של כיסוי, כח של הסתרה. הכח של ההעלם ושל הכסוי ושל ההסתרה לאחר החטא התחדש במצוה הנקראת צניעות. המצוה הנקראת צניעות היא מצוה של כח של העלם, כח של כיסוי בחלק

מהמעשים שיפה להם הצניעות, כגון שישראל קדושים אין משמשים מיטותיהם ביום (כתובות ס"ה ב'), אלא דייקא בלילה שהוא חשך. כח העלם זה שהוא תכונה של צניעות, הינו תולדה של אחר החטא.

כח הכיסוי והחשך שקודם החטא

אבל היכן השרש דקדושה של כח ההעלם, כח הכיסוי, כח החשך - קודם החטא? הנה כתיב "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל אלקים בין האור ובין החשך ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה". ורש"י על הפסוק "וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל", פירש "ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחשך שיהיו משמשי בערבוביא". הרי שקודם ההבדלה היו האור והחשך משמשים בערבוביא. ואותו כח ההעלם, כח החשך הראשון שהיה נמצא בבריאה, קודם ה"ויבדל", לא היה באופן של מלחמה. דהרי מבואר בדברי חז"ל (בר"ר ד' ו') שהבחינה הנקראת מחלוקת [וכן גיהנם] התחדשה ביום השני, "ויהי מבדיל בין מים למים", אבל ביום הראשון שהקב"ה הבדיל בין האור ובין החשך, "ויבדל אלקים בין האור ובין החשך", אפילו הכי נאמר בו "יום אחד", נשאר נקודת האחדות, וקל וחומר קודם ה"ויבדל" שאור וחשך משמשים בערבוביא. ורק לאחר שהתחדש מהלך שנקרא יום שני, שהקב"ה הבדיל בין מים עליונים למים תחתונים, שם התחדש מהלך שהאור נלחם עם החשך. כמו שאמרו חז"ל (חגיגה י"ב א', מובא ברש"י בראשית א' ח'), שמים הם אש ומים שטרפן הקב"ה זה בזה. כלומר, המים העליונים יכולים להכיל הבחנות סותרות. משא"כ המים התחתונים, המים מכבים את האש, והאש מכלה את המים. כלומר, מצד המים העליונים אין מלחמה. אבל מצד המים התחתונים ישנה מלחמה. א"כ ביום השני התחדש מהלך של מחלוקת בין החשך של יום לאור של הכנסת ישראל. בחינת אור מים רקיע (עי' זהר תרומה קס"ז א', ועי' אפיקי ים לבעל פתחי שערים על ב"ב ע"ג ב'). משא"כ במהלך של יום הראשון, אור וחשך משמשים בערבוביא, ואין מלחמה בין האור לחשך.

נצחון החשמונאים היה העלאת כח החשך למקורו שקודם החטא

לפי זה עומק הכח שגברה בית מלכות חשמונאי ונצחה את מלכות יון, אינו מצד המהלך של מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך וקל וחומר ריבוי אור דוחה חשך, אלא שהתיקון של המלחמה נגד יון היה לגלות את החשך במקומו השרשי, במקור של אור וחשך משמשים בערבוביא. וכאשר מעלים את החשך למקום השרש שלו, שמה אין מלחמה וזוהי נקודת הנצחון. מצד ההבחנה החיצונית, הרי שהיתה כאן מלחמה בין אור לחשך, בין אורם של ישראל לחשך של מלכות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל. אבל מצד העומק הפנימי של המלחמה, היתה כאן העלאת כח החשך למקורו, לשרשו העליון, לגילוי הראשון שלו ביום ראשון דמעשה בראשית. ומצד עומק הגילוי של אור וחשך משמשים בערבוביא, הרי שאין מלחמה, ומכח כך אין כח למלכות יון לבטל את נקודת הקדושה.

כהות עינים דיצחק

כח החשך, כח ההעלם, שישנו בבריאה לאחר החטא, הוא המהלך כמו שמתגלה בפסוק שנאמר ביצחק "ויהי כי זקן יצחק ותכהינה עיניו מראות" (תולדות כ"ז א'), היתה לו כהות עינים. אבל ביעקב נאמר "ועיני ישראל כבדו מזוקן" (ויחי מ"ח י'). ולא נאמר כאן לשון של כהות עינים כמו שנאמר אצל יצחק, אלא נאמר כאן לשון של כבוד עינים, שהיא לשון פחותה מכהות, כי שרש החשך נמצא אצל מידת יצחק שהוא מידת הדין ומידת המלחמה. משא"כ אצל יעקב שהוא מידה ממוצעת בין מידת אברהם שהוא מידת החסד למידת יצחק שהוא מידת דין כידוע (עי' ספר מבוא לחכמת הקבלה ח"א שער ג' פ"א). והנה בחז"ל מצינו כמה מהלכים מדוע היתה ליצחק כהות עינים. עי' ברש"י על הפסוק שמביא מדרש שכהו עיניו מעשן קטורת ע"ז שהקטירו נשותיו של עשיו. ועוד מדרש מביא רש"י (בר"ר ס"ה י') שבשעה שעקד אברהם את יצחק בנו על גבי המזבח, בכו מלאכי השרת, ודמעוניהם נטפו לתוך עיני יצחק, ולכן כהו עיניו. ועוד כתוב במדרש שם שנענש על שהביט בשכינה בעת העקידה, עי"ש. א"כ ישנם כאן שני מהלכים של כהות עינים. האחד שיון החשיכה את עיניהם של ישראל, בגלל חטא ע"ז שעבדו ישראל בעגל, כנגד עשן ע"ז שהכה את עיני יצחק. אבל השרש של התיקון הוא בבחינת העקידה, שהוא בחינת מסירות נפש על קדושת ה' ית'. דחז"ל הקדושים אומרים "כי לא יראני האדם וחי, בחייהם אינם רואים אבל רואים הם במיתתם" (תו"כ ויקרא א' דבורא דנדבה פ"ב, מסכת כלה רבתי פ"ג). וראיה זו שרואים במיתתם, בשעת מסירות הנפש, כביכול זו ראית השכינה הקדושה, זו סוג אחר של ראייה. ומשם מגיע הכח של כהות עינים, וזה נקרא אור וחשך משמשים בערבוביא.

קדושה היא פרישות

יש להבין מהו אור וחשך משמשים בעירבוביא. מהו התיקון של החשך של יון להעלות אותו חזרה למקור של החשך של אור וחשך משמשים בעירבוביא ששם אין מלחמה. והנה בהקדם קי"ל להלכה שנרות חנוכה קדש הן ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד (או"ח תרע"ג א'). אמנם זו מחלוקת בגמרא (שבת דף כ"א) אבל כך קיימא לן להלכה. והנה עי' ברש"י והרמב"ן בריש פרשת קדושים, שענין קדושה הוא להיות מופרש ומובדל. וכן קדושת נרות חנוכה, פירושה שהם למעלה מהשגתנו ולכן אין לנו אפשרות להשתמש בהם. דהרי ישנם שני סוגי ראייה. ישנה ראייה שאדם קורא לאור הנר כלומר הוא משיג על ידי הנר, הוא תופש על ידי הנר, יש לו השגה בדברים. זה נקרא להשתמש בנר. וישנה ראייה שאדם רואה את הדבר, אבל הדבר קדוש, מופרש ומובדל ממנו, אין לו השגה בו, מחמת רוממותו. בנרות חנוכה הראיה היא מהסוג השני. וזה גופא התיקון למלחמת יון, מכח הנרות הללו מתגלה כח התיקון לחכמת יון. חכמה של יון היא חכמה בת השגה, וכנגדה היא חכמת התורה הקדושה, שבמקום אינה ברת השגה, בבחינת "מרוחק ה' נראה לי" (ירמ' ל"א ב'). זה נקרא אור וחשך משמשים בעירבוביא.

חכמת יון ענינה במורגש, חכמת התורה ענינה בפנימיות

כיצד יתכן שאור וחשך ישמשו בעירבוביא. אם זה אור, אזי אין זה חשך, ואם זה חשך, אזי אין זה אור. אלא כאשר האדם רואה דבר, והוא משיג שאין לו השגה בדבר, ולכן אינו יכול להשתמש בו, הרי שמחד יש כאן אור, דהרי הוא רואה את הדבר. אבל מאידך יש כאן חשך, דהרי אין לו השגה להשתמש בדבר, כלומר חסר לו בראיית פנימיות הדבר. זה נקרא אור וחשך משמשים בעירבוביא. הנרות הללו, הראיה שיש לנו בהם היא שאנחנו רואים את הווייתם אבל בעומק המושג אין לנו תפישה. ההבדל היסודי בין חכמת יון לחכמת התורה הקדושה, היא שחכמת יון היא חכמת המושג והמורגש, כדברי הרמב"ן הידועים (דרשת תורת ה' תמימה), שצווח ככרוכי על ראש הפילוסופים היווני הידוע, שהכחיש כל הרוחניות, ולא האמין רק במורגש. משא"כ בחכמת התורה הקדושה, כל מה שאדם רואה הוא יודע שהוא רואה את חיצוניות הדבר, אבל אין לו השגה בפנימיות, וזה נקרא אור וחשך משמשים בעירבוביא. כל מה שיש לנו בתורה הקדושה זוהי אותה הבחנה שאנחנו רואים שהדברים ישנם, אבל "עמוק עמוק מי ימצאנו" (קהלת ז' כ"ד), זהו כח החשך בשרשו.

אחכמה הוא האור והיא רחוקה ממני הוא החשך

הנה כאשר ר"ל האדם נופל לחטא, אז צריך להיות חשך בבחינה של הסתרה. כמו שאומרת הגמרא (קידושין מ' א'), "אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתכסה שחורים וכו'". כי את החטא צריך לכסות בחשך, להסתירו, מחמת שהחטא מגלה אצלו אופן של חשך תחתון של העלם, של הסתר, שהוא תולדה מהחטא. אבל כח ההסתר בשרשו אינו במקום החטא. אלא שרש כח ההסתר הוא מצד אי ההשגה בעצמותו ית"ש, ובעומק חכמתו, שהיא חכמת התורה הקדושה, כי הוא וחכמתו חד. וכשם שעצמותו אינה מושגת, כך גם חכמתו הקדושה "עמוק עמוק מי ימצאנה". "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" (קהלת ז' כ"ג), ה"אחכמה" שבדבר הוא האור, "והיא רחוקה ממני" היא החשכה, והם משמשים בעירבוביא. כמובן שאין התולדה מכך שהאדם ח"ו לא יעסוק בתורה. דאם היה דין שלא יעסוק אדם בתורה, לא היה זה נקרא אור וחשך משמשים בעירבוביא, אלא רק חשך. אלא מחד ישנה מצוה של "והגית בו יומם ולילה" (יהושע א' ח'), ומאידך "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני". מחד אור ומאידך חשך, והם משמשים בעירבוביא תדיר.

שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה

איתא בגמרא (מנחות צ"ט ב'), "כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יונית? קרא עליו המקרא הזה לא ימוש ספר התורה הזה מפיק והגית בו יומם ולילה. צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יונית". והנה רש"י (ד"ה צא ובדוק) מפרש "דבר שלא יהא בעולם". כלומר אין כזה זמן, וממילא אינך יכול ללמוד חכמה יונית. אמנם יש לשאול, א"כ למה לא אמר לו בפשטות שאסור. מהו הלשון צא ובדוק לך זמן שהוא לא מן היום ולא מן הלילה. משמע שיש כזה זמן. ביאור הדבר. מצות הדלקת נר חנוכה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. זהו הזמן שהאור והחשך משמשים בעירבוביא. זהו זמן שהוא בתוך בין השמשות. כידוע בין השמשות זו סוגיה ארוכה (עי' טשו"ע או"ח תרע"ב וקחנו

משם). אבל לענינו, מדובר כאן בזמן הסתלקות החמה אבל קודם התוקף הגמור של הלילה. הרי זה זמן ממוצע בין היום והלילה, זהו זמן ההדלקה של נר חנוכה. א"כ כאשר אמר לו צא ובדוק לך זמן שהוא לא מן היום ולא מן לילה, רמז לזמן הדלקת נרות חנוכה. משם שואבים את הכח לנצח את חכמת יון, ע"י גילוי של החשך בשרשו, שהוא תיקון החכמה של יון. זמן שהוא לא מן היום ולא מן הלילה, זמן שבו אור וחשך משמשים בעירבוביא. ומצד זה מתגלה בחכמת יון השרש של החשך דקדושה, וא"כ השתא שחזר הענף לשרשו, אז - עסוק בחכמת יון. חכמת יון כענף המנותק מהשורש היא במקום שהחשך מנותק מהאור, לא במקום שהחשך מחובר לאור, לא בזמן שהוא לא יום ולא לילה, לא בזמן שהחשך והאור משמשים בעירבוביא. מצות הדלקת נר חנוכה משתקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק זהו דין של הדלקה מכח האור וחשך משמשים בעירבוביא.

מים ורוח אינם מעלימים, עפר ואש מעלימים

מבואר בדברי רבותינו שישנם שני מהלכים שמכוחם מגיע החשך. כידוע ישנם ארבע יסודות, אש רוח מים ועפר. המים מצד טבע ברייתם אינם מעלימים, להיפך, הם צלולים וזכים אלא אם כן מתערב בהם דבר המעכרם. גם כח הרוח אינו מעלים, אנו רואים דרך האויר. מאידך, היסודות אש ועפר הם שני הכוחות היוצרים העלם וכיסוי בבריאה. חז"ל אומרים (ב"מ מ"ב א') "כספים אין להם שמירה אלא בקרקע". את המת קוברים באדמה. את הדם מכסים בעפר (חולין פ"ג ב'). וכן על דרך זה. זהו סוג אחד של העלם, סוג אחד של חשך. הסוג השני של החשך הוא חשך שמגיע מכח היסוד שנקרא אש. כל אש בטבעה יוצרת כח של שחרחרות, כח של חשך. אמנם ההבדל היסודי בין החשך של יסוד האש לחשך של יסוד העפר, הוא שהחשך של יסוד העפר הוא חשך גמור, העלם גמור, העדר גמור של אור. משא"כ החשך ששרשו ביסוד האש, זהו חשך שיחד עמו ישנה האש ולכן ישנו גם אור, הרי זה אור וחשך משמשים בעירבוביא. חכמת הטבע היא בתכונתה חכמה של יסוד העפר, חכמה שבעצם מכסה ומעלימה על הפנימיות. ומאידך, יסוד העפר הוא היסוד שמגלה את כל שלשת היסודות כדברי הגהת המהרי"ץ הידועים בתחילת נפש החיים. כח העפר הוא הכח שמגלה את מה שישנו בבריאה. כל שלשת היסודות אש רוח מים מתגלים על ידי יסוד העפר. לכן מצד יסוד העפר, מחד יש לו כח של גילוי אבל מאידך יש בו כח של העלם, שני הפכים תמיד שרשם בבת אחת.

התורה ניתנה כאש שחורה על אש לבנה

מלכות יון מצד שורש החשך שבה, היא מיסוד העפר, הן מצד ההעלם שבו והן מצד הגילוי שבו. ומאידך, כח התיקון של מלכות יון הוא לגלות את שרשה במקורה שהוא ביסוד האש, שהוא אור וחשך משמשים בעירבוביא. "הלא כה דברי כאש נאם ה'" (ירמ' כ"ג כ"ט). התורה נמשלה לאש, מחמת שכל התורה ניתנה כאש שחורה על גבי אש לבנה (עי' רש"י וזאת הברכה ל"ג ב' מתנחומא בראשית פ"א), הרי זה אור וחשך משמשים בעירבוביא. זה כח התיקון של מלכות יון.

מהו השורש לנר השמיני בחנוכה

וכשנצחום כמו שאומרת הגמרא (שבת כ"א ב'), לא מצאו אלא פך אחד של שמן חתום בחותמו של כהן גדול, ונעשה להם נס והדליקו ממנו שמונה ימים. והנה במנורת המקדש ישנם שבעה נרות (פר' תרומה כ"ה ל"ז), בעוד שבחנוכה אנחנו מדליקים שמונה נרות. והיכן המקור איפוא לנר השמיני? כיצד יתכן שישנו מושג של נר שמיני, כאשר במנורה היו רק שבעה נרות. הרי לכאורה המנורה היא שרש האור לכל הבריאה כולה. אמנם עי' ברש"י בשבת (כ"ב ב' ד"ה ובה היה מסיים), שמבאר שבין הערביים היה מוציא את הפתילה הדולקת מהנר המערבי [שהרי היתה דולקת בנס מעת לעת למרות שהיה בה שמן רק מערב עד בוקר], ואוחזה בידו או מניחה בכלי ריק, והיתה ממשיכה לדלוק מכח השמן הספוג בה, ובינתיים היה נותן שמן ופתילה חדשים בנר המערבי, ואח"כ היה מדליק את הפתילה החדשה מהפתילה הישנה, ומהפתילה החדשה היה מדליק שאר הנרות (ועי' בתוס' שם ד"ה ובה היה מסיים שחולקים על רש"י). הרי שבעומק גנוז כאן בדברי רש"י נר שמיני במנורה. הנר המערבי כביכול נחלק לשנים. האחד במקומו והשני מחוץ למקומו. וזה שמחוץ למקומו הוא השורש לנר השמיני של חנוכה.

פתילה דולקת ללא נר היא אור וכלי משמשים בערבוביא

עומק הדבר. השבעה נרות שהיו דולקים במנורה, הם אור בתוך כלי, פתילות דולקות בתוך הנרות. אבל האור השמיני לשיטת רש"י הוא אור בלא כלי, שהרי הוציאוהו מהנר המערבי, וממנו הודלקה הפתילה החדשה שבנר המערבי. א"כ הנר השמיני בחנוכה שורשו הוא אור בלא כלי, ואור בלא כלי א"א להשיגו, הוא אינו בר תפיסה, א"א אלא לראותו בלבד. וזה אור וחשך משמשים בעירבוביא, כי מחד הרי הפתילה הישנה דולקת, כי אילו כבתה א"א היה להדליק ממנה את הפתילה החדשה, ודרכה את שאר ששה הנרות. אבל מאידך זו פתילה ללא נר, אור ללא כלי, ולכן אין זה בר תפיסה ולא בר השגה, אלא יש כאן ראייה בלבד, ללא כלים להשתמש בהם.

לדעת המהר"ל הארון בקה"ק הוא מקור לנר השמיני בחנוכה

והנה במהר"ל (נר מצוה עמ' כ"ג, חידושי אגדות ח"א עמ' ה' על מסכת שבת) מצינו מהלך אחר. המהר"ל מבאר שהשרש של הנר השמיני, הוא בארון שהיה בבית קדשי הקדשים. דהרי ישנם שתי מדרגות בגילוי האור בבית המקדש. ישנו אור שמתגלה בהיכל, והוא אור שבעה נרות של המנורה. וישנו אור שמתגלה בבית קדשי הקדשים ששם נמצא הארון, ארון מלשון אור, והוא השרש של השמיני שמעל השביעי, שמכוחו ישנו מהלך של נר שמיני בנר חנוכה. וביתר ביאור. ארון הוא אותיות אור-ן. נו"ן היא חמישים, שהוא בחינת "תספרו חמישים יום" (אמור כ"ג ט"ז), שהוא בא לאחר המהלך של שבע פעמים שבע, הוא היום החמישים והוא היום השמיני שמעל המהלך של ז'. זהו הכח שמעל לטבע שנמצא גם במילה שהיא ביום השמיני שהיא מהלך למעלה מהטבע, כי במהלך הטבעי אדם נולד ערל. בארון כמו שאומרת הגמרא (בבא בתרא י"ד ב'), נמצאים הלוחות השניות ושברי הלוחות הראשונות, ולכן גם בארון ישנה ההבחנה של אור וחשך משמשים בעירבוביא, הלוחות החדשות אור והלוחות הישנות השבורות חשך. הבחנה נוספת של אור וחשך משמשים בעירבוביא בקדש הקדשים, הוא מצד הכהן הנכנס לשם ביום הכיפורים (עי' רמב"ם הלכות עבודת יוה"כ פ"ד ה"א), ומערה הקטורת על הגחלים. הרי מחד יש כאן הארה מהגחלים, ומאידך לאחר הקטרת הקטורת על הגחלים כל קה"ק היה מתמלא עשן (עי' עי' רשב"ם אחרי מות ט"ז ב', ועי' רש"י מ"א ח' י"ב). א"כ גם כאן היו אור וחשך משמשים בעירבוביא.

כח הצניעות כשורש להשגת פנימיות התורה

והנה המקור של האור נקרא תורה אור, והתורה הוא חשך ואור משמשים בעירבוביא. מה קודשא בריך הוא סתים וגליא, אף אורייתא סתים וגליא (עי' זהר אחרי מות ע"א ב'). יש בה אבחנה של גילוי ואבחנה של העלם. אמרתי אחכמה - גילוי, והיא רחוקה ממני - העלם. ימי החנוכה שהם ענין מלחמת מלכות החשמונאים כנגד מלכות יון, זוהי מלחמה על כיצד מגדירים את החשך. האם החשך שלאחר החטא, או גילוי מקור החשך קודם החטא. כשנצחום בית חשמונאי הם גילו שהמצוה של כיוסי אינה שייכת לחלק של השבירה בלבד, לחלק של צניעות מחמת ערות דבר בלבד. אלא מקור הצניעות היא כפי שאומרים חז"ל (קידושין ע"א א'), שאין מגלים השמות הקדושים אלא למי שהוא צנוע ועניו. צניעות היא כלי להבנת הנסתר. כח הצניעות, כח ההעלם, כח החשך, במקורו בשרשו, הוא מקור לגילוי דבר הנעלם, וגילוי דבר נעלם צריך כלי של העלם. מחד אומרים חז"ל (עירובין ס"ה א'), לא איברי ליליא אלא לשנתא, וזה מצד השבירה, מצד הנפילה. אבל מאידך אומרים חז"ל (שם) לא איברי סיהרא אלא לגירסא, שזה מצד שהלילה הוא דייקא המקום שדרכו יכול האדם להגיע למעמקים פנימיים, שיכולים להתגלות רק מכח ההבחנה הנקראת חשך, דהיינו אור וחשך משמשים בעירבוביא, ולא חשך דשבירה שהוא חשך בלי אור.

מהות האשה היא צניעות והסתר

מצות נר חנוכה כמו שאומרת הגמרא (שבת כ"א ב'), היא מצות נר איש וביתו. כל חד וחד יש לו חיוב להדליק נר. אבל החיוב אינו על הגברא בלבד, גם אינו רק על הבית בלבד. אדם שאין לו בית אין לו חיוב הדלקה, יש לו ברכה ומצוה של רואה (שבת כ"ג א'). אדם שיש לו בית ואינו נמצא שם, ביתו פטור מהדלקה [א"כ יש מישהו ממשפחתו בביתו שידליק]. מצוה נר חנוכה היא צירוף של איש וביתו ביחד. והנה ישנה שיטת המהדרין בחנוכה, נר לכל אחד ואחד (שם). ומ"מ גם לשיטת המהדרין, נהגו שהאשה אינה מדלקת, למרות שאם ברצונה להדליק רשאית להדליק בברכה, ואם בעלה אינו בבית, מחויבת להדליק (עי' מ"ב תרע"א סק"ט, ותרע"ה סק"ט). והסברא שאינן מדליקות דהויין טפילות לאנשים, ובאשה נשואה אמרינן אשתו כגופו (עי' שם ושם). גם ידועה סברת החת"ס (חידושים על שבת כ"א ב' ד"ה והמהדרין), שאשה פטורה מהדלקה כי "כל כבודה בת מלך פנימה" (תהלים מ"ה י"ד), ועיקר ההדלקה הרי הוא בחוץ. והנה סברת אשתו כגופו לכאורה תמוהה. למה בשאר מצוות

לא אמרין אשתו כגופו. כגון שבעלה יפטרנה מאכילת מצה מסברת אשתו כגופו. עומק הדבר. ישנם שני כוחות בבריאה. ישנו כח בבריאה שהוא כח של איש, וישנו כח בבריאה שהוא כח של אשה. כוחו של האיש כידוע הוא כח הגילוי וכוחה של האשה כידוע הוא כח ההעלם. ולכן באשה נאמר "כל כבודה בת מלך פנימה". ולמה נאמר בה "פנימה", מפני שמטבע היצירה שלה הוא צניעות, כדברי הגר"א הידועים (עי' איגרת הגר"א, וגם בנוסח האחר שכתוב בו שעיקר התבלין ליצה"ר באשה הוא הצניעות), שעיקר מעלתה של אשה נמדדת במדרגת צניעותה, כי עומק הדבר שזו מהותה. המהות של כח האשה הוא כח ההסתר הוא כח ההעלם.

מהות מצות נר חנוכה הוא שלום בית ולכן נר שבת דוחה נר חנוכה

מצות נר חנוכה היא מצוה של נר איש וביתו, ביתו זו אשתו (יומא ב' א'), וזה מקביל להגדרה של אור וחשך משמשים בעירבוביא. זו כל המצוה. כמו שהמצוה היא משתשקע החמה, כך המצוה היא גם נר איש וביתו, זהו אותו מטבע של חיוב. אילו מהות המצוה היתה שהאור מסלק את החשך, הרי שהיה דין לאיש לעצמו ולאשה לעצמה, והוא והיא היו צריכים לקיים את המצוה כ"א לחוד. אבל כאשר המהות הפנימית של חיוב ההדלקה ענינה אור וחשך משמשים בעירבוביא, על זה נאמר "והיו לבשר אחד" (בראשית ב' כ"ד), מעין ה"יום אחד" של מעשה בראשית, של אור וחשך משמשים בעירבוביא. ואפילו לאחר הבדלתם הם נשארו אחד. אשתו כגופו כי זו מהות החיוב של מצות נר חנוכה. דהיינו, המהות של נר חנוכה הוא בעצם החיבור של האיש וביתו. כשהגמרא דנה מי קודם, נר שבת או נר חנוכה (שבת כ"ג ב'), כידוע הגמרא פושטת נר שבת עדיף מצד שלום בית. לכאורה צריך לעיין, וכי גם בשאר המצוות נאמר ששלום בית עדיף. ברור שלא נוהגים כך תמיד, בודאי לא לדחות מצוה דאורייתא, אבל במצוה דרבנן פעמים שזה שייך. עכ"פ, ישנה סברא מיוחדת מדוע בחנוכה שלום בית עדיף, כי בעומק נר חנוכה יסודו שלום בית. לכן חנוכה זו מצוה הנקראת נר איש וביתו, אור וחשך משמשים בעירבוביא. זה גופא שלום בית, אלו אינם שני דברים.

הדלקת נ"ח אינה רק לפד"נ, אלא גם להאיר את החושך בבית

אותו מהלך שהנר חנוכה הוא חיבור של אדם לביתו, הוא גם המהלך של חיבור מקום הגילוי למקום ההעלם. "יצא אדם לפעלו" (תהלים ק"ד כ"ג), זה נקודת ההתגלות שלו, "ולעבודתו עדי ערב" הוא חוזר לביתו, שם הוא נעלם, שם הוא גנוז. מצות נר חנוכה הוא בפתח ביתו. פתח הבית הוא מקום הכניסה וכן מקום היציאה. והנה כאשר הגמרא (שבת כ"ב א'), דנה האם להדליק בימין או בשמאל הפתח, מוכח מהסוגיה שימין או שמאל הוא ביחס למי שמגיע לפתח הבית מבחוץ. ולכאורה צ"ע מדוע, הרי כאשר הוא בא להדליק, הוא נמצא בתוך הבית, א"כ למה לא יהא ימין או שמאל ביחס למי שבתוך הבית. עומק הדבר. נר חנוכה הוא במהלך של כניסה לבית, הוא במהלך של גניזה. ההדלקה היא להאיר את המקום שלתוכו נכנסים, כלומר לאור וחשך המשמשים בעירבוביא. למרות שיש בהדלקה פירסומי ניסא לאלו שבחוץ, אבל ההדלקה היא גם לאיש וביתו, הארה למקום החשך. א"כ הנר מאיר גם לחוץ וגם לבית, להאיר במקום החשכה של הבית, בבחינת אור וחשך משמשים בעירבוביא. מצד מה שמדליקים לפרסם את הנר בחוץ, זה בבחינת מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך. אבל מצד מה שמדליקים לפניו, זה מהלך של הדלקה של שלום בית, של אור וחשך משמשים בעירבוביא. יתן ה' יתברך שנזכה לחזור למקור הראשון של החשך, לאור וחשך משמשים בעירבוביא, ליום אחד שיתגלה בסיעתא דשמיא יחידו של עולם.

- [חנוכה 1]

Source: <http://bilvavi.net/shiur> אורוחושך משמשים בעירבוביא

Links

[1] <http://bilvavi.net/chanukah>